

29. 4. 2019

Open Access - a jak se s ním „poprat“

Mgr. Jan Rendla
Středisko vědeckých informací
Lékařská fakulta v Plzni
Univerzita Karlova

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Zvýšení kvality vzdělávání na UK a jeho relevance pro potřeby trhu práce

CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_015/0002362

Co je OA

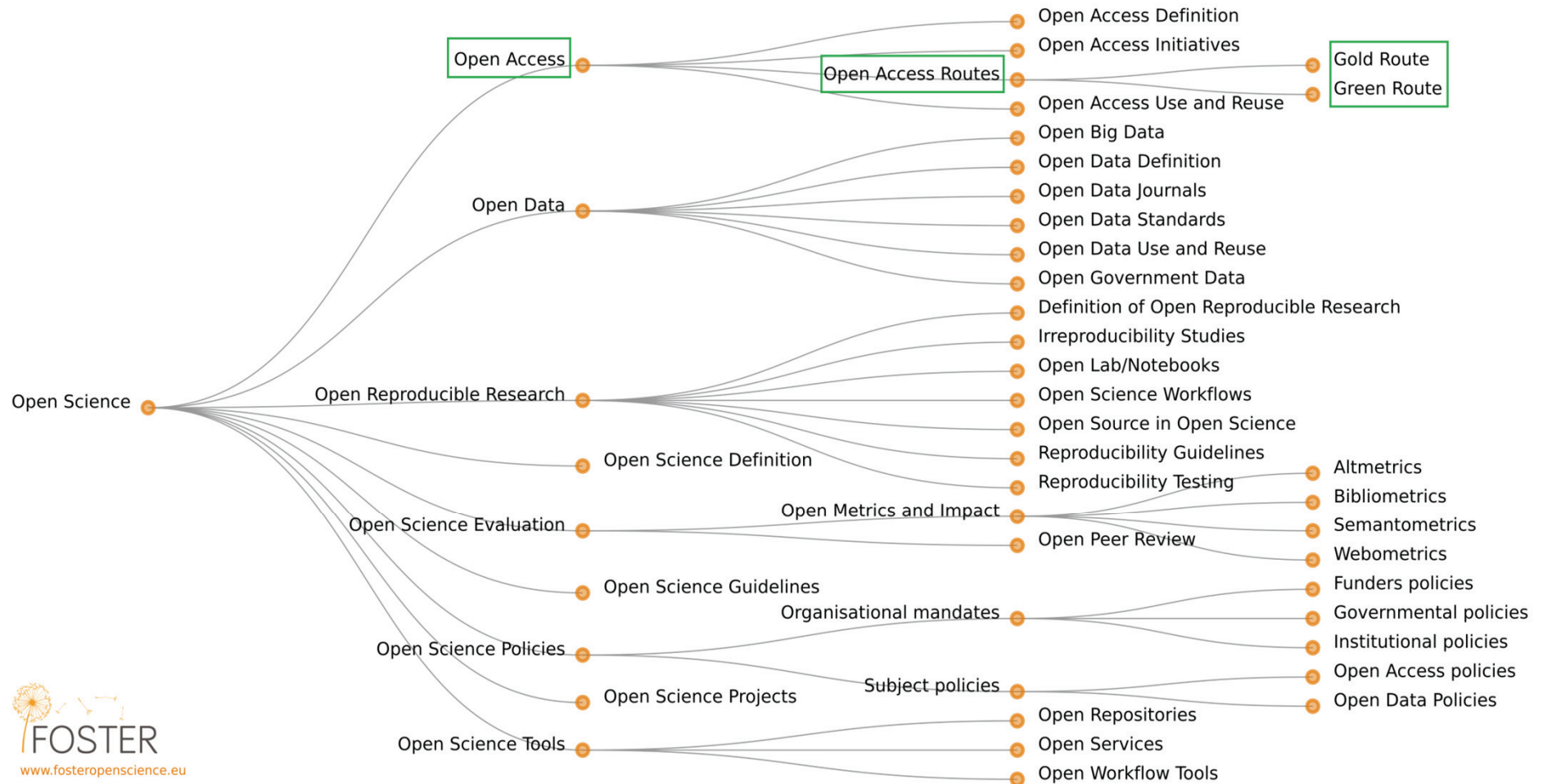
Definic je mnoho, např.:

- Open access (OA, česky otevřený přístup) je publikačním modelem, který se snaží docílit *okamžitého, bezplatného, trvalého a svobodného* online přístupu k výsledkům veřejně financované vědy a výzkumu.

zdroj: <https://knihovna.cuni.cz/rozcestnik/open-access/>

Open Science a OA

Open Science Taxonomy

Co je OA

Definice je mnoho, např.:

- Open access (OA, česky otevřený přístup) je publikačním modelem, který se snaží docílit *okamžitého, bezplatného, trvalého a svobodného* online přístupu k výsledkům veřejně financované vědy a výzkumu.

zdroj: <https://knihovna.cuni.cz/trozcestnik/open-access/>

Okamžitost: bez (zbytečného) embarga (časopisy dostupné po uplynutí časového embarga nejsou plně otevřené; 6/12 měsíců)

Bezplatnost: zdarma pro konzumenty dané informace

Trvalost: dlouhodobá dostupnost, archivace

Svoboda: požadavek možnosti dále s výsledkem pracovat, měnit jej, používat – viz. dále jako svobodné licence

3 možné cesty k OA

- **Zelená** – publikujete ve vědeckém časopisu a máte možnost archivace *preprintu* / *postprintu* / *vydavatelské verze* v otevřeném repozitáři (=dohledatelnost pro ostatní)
Sherpa/Romeo [např. *Stroke* (LWW) / *Gynecological Surgery* (Springer)]
- **Zlatá** – nejčastější je placená (ne nutně) varianta (APC) publikování v otevřeném časopise, náklady nese autor, pro ostatní zdarma, neřešíte archivační politiku
- **Platinová (ideál)** – byznys model obstarávají dotace, granty, sponzoři

Kolik z vás si myslí, že již
formou OA někdy
publikovalo?

Co jsou svobodné licence?

- **současná praxe** – „COPYRIGHT“ ©, klasický text „všechna práva vyhrazena“ – (JAKÁ PRÁVA VYHRAZENA???), jste tvůrci, ale práva na Vaše práce MÁ VYDAVATEL (protože mu je dáte - Author Copyright Agreement) sešněrování; obtížné získávání vlastních prací legálně
- **svobodné licence** – „COPYLEFT“ © (práva vlastní a deleguje sám autor) – publikováním se právo autora nevytrácí, jen je třeba je dodržovat, jste tvůrci a právy disponujete

Svobodné licence konkrétně I.

Creative Commons

zdroj: <https://creativecommons.org/licenses/>

CC BY	uved'te původ	Tato licence opravňuje ostatní k šíření, upravování, vylepšování a vytváření dalších děl na základě tohoto díla, a to i komerčně, pod podmínkou, že uvedou autora původního díla. Tato licence je nejvíce benevolentní a je doporučena pro maximální sdílení a využívání licencovaných materiálů.
CC BY-SA	uved'te původ-zachovejte licenci	Tato licence umožňuje ostatním upravovat, vylepšovat a vytvářet odvozená díla na základě tohoto díla, a to i pro komerční účely, za předpokladu, že uvedou autora původního díla a nově vzniklá díla budou vystavena za stejných podmínek - pod stejnou licenci. Tato licence je často přirovnávána ke copyleftovým licencím a softwarovým open source licencím. Všechna díla odvozená z Vašeho díla budou vystavena pod stejnou licenci, ...
CC BY-ND	uved'te původ-nezpracovávejte	Tato licence umožňuje ostatním znovu použít dílo pro jakýkoli účel, včetně komerčně; nelze je však sdílet s ostatními v přizpůsobené podobě ...

Svobodné licence konkrétně II.

Creative Commons zdroj: <https://creativecommons.org/licenses/>

CC BY-NC	uved'te původ-neužívejte komerčně	Tato licence umožňuje ostatním nekomerčně upravovat, vylepšovat a vytvářet odvozená díla na základě tohoto díla, a přestože tato nově vzniklá díla musí být také nekomerční a musí u nich být uveden původní autor, nemusí být vystaveny za stejných podmínek - pod stejnou licenci.
CC BY-NC-SA	uved'te původ-neužívejte dílo komerčně-zachovejte licenci	Tato licence umožňuje ostatním nekomerčně upravovat, vylepšovat a vytvářet odvozená díla na základě tohoto díla, pod podmínkou, že uvedou autora původního díla a tato nově vzniklá díla budou vystavena za stejných podmínek - pod stejnou licenci.
CC BY-NC-ND	uved'te původ-neužívejte komerčně-nezpracovávejte	Tato licence je ze všech šesti hlavních CC licencí nejpřísnější - nejvíce omezující. Umožňuje ostatním pouze stahovat Vaše díla a sdílet je s ostatními za podmínky, že Vás uvedou jako autora, nesmějí však dílo nijak upravovat, ani ho užívat komerčně.

Slevy na APC pro UK

- **American Chemical Society**

Všichni autoři z UK mají nárok na **25% slevu** ze základní ceny APC. Další slevu mohou získat ti autoři, kteří jsou zároveň členy **ACS Membership** programu.

([ACS Open Access](#) sekce „Exclusive discounts for ACS Members and Subscribing Institutions“ -> záložka „ACS AuthorChoice“)

- **MDPI - [MDPI na Wikipedii](#)**

Autoři z UK mají nárok na **10% slevu** z APC ve všech časopisech MDPI.

(Autor musí použít institucionální e-mailovou adresu - doména: **cuni.cz**.)

Situace kolem OA v ČR

- Dodnes otázka zákonné podoby a právní vymahatelnosti
 - Hnutí v ČR na bázi dobrovolnictví, nikoli formou mandatorního mandátu (změna přijetím tzv. Akčního plánu).
 - Kdo participuje v H2020, doporučený repozitář Zenodo (**zadat nejpozději v den vydání práce!!!**), propíše se do dalších jako OpenAire; časem bude mít OA repozitář UK – dojde k propojení DSpace a OBD.
 - Od 1. 7. 2020 **povinnost** publikovat v režimu OA práce, které OBD chápe jako **článek v časopisu a příspěvek ve sborníku**.
-
- změna „mindset“ (zakotvená po desetiletí)
 - změna ekonomického modelu **z**:
nemáte předplaceno » nedostanete se
(příp. stejně si selektivně zaplatíte) **na**:
nemáte předplaceno » dostanete se

Co platí pro OA:

- Open access \neq predátoři
- OA **nemusí** stát vždy peníze
- OA **nemá** nesrozumitelné autorské právo

OA: Čína vs. UK (zajímavost)

Fig. 4. [CHINA] If you have never published in an open access journal, why?

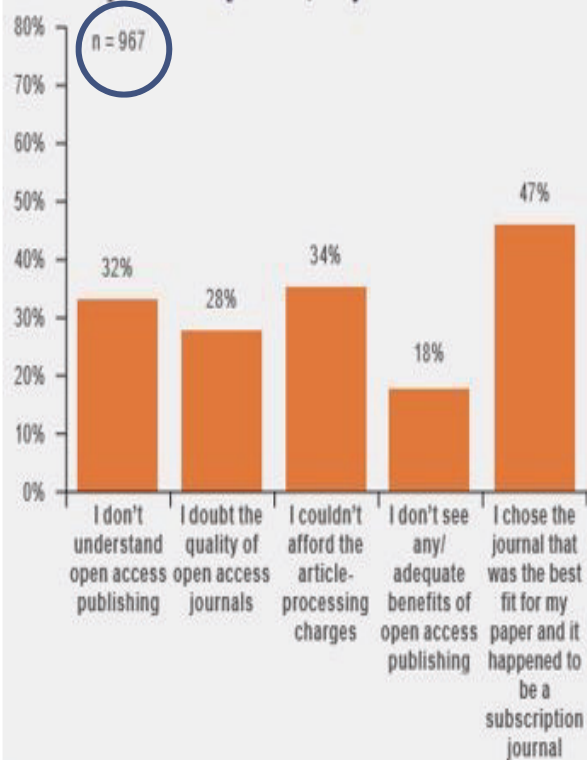
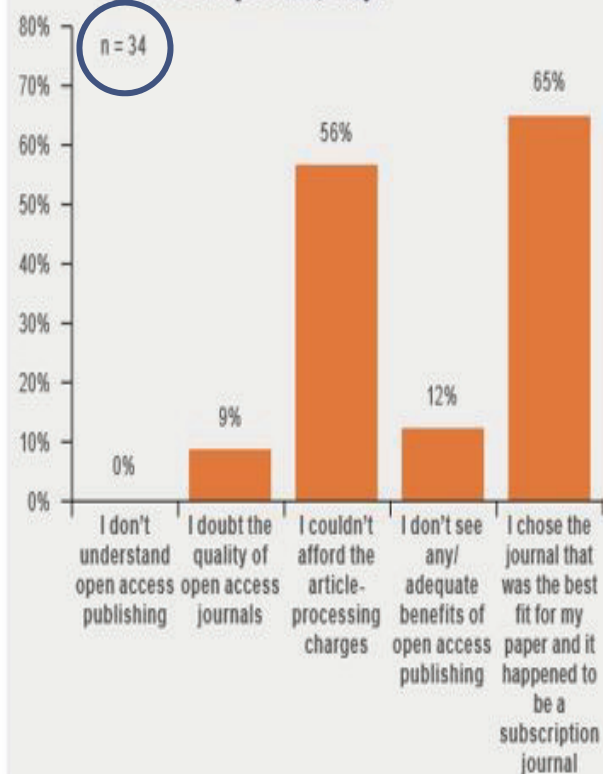

Fig. 16. [THE U.K.] If you have never published in an open access journal, why?

zdroj: <https://www.linkedin.com/pulse/open-access-one-size-does-fit-all-donald-samulack/>

Dorazíte na OA Week?

21. – 27. 10. 2019

Budu se na Vás v říjnu těšit.

(Nejspíše opět Studovna 2.)